

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Лаптевої Галини Романівни

«Психологічні чинники духовної самореалізації

майбутніх психологів»,

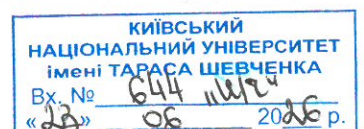
подану на здобуття наукового ступеня

кандидата психологічних наук

за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Перспективність даного вектору досліджень обумовлена високою суспільною значущістю розвитку вітчизняної вищої освіти в контексті сучасних суспільних трансформацій, що супроводжуються зміною ціннісних орієнтирів, зростанням невизначеності та необхідністю переосмислення життєвих смислів, що актуалізують проблему духовного розвитку особистості як одного з провідних чинників її самоздійснення. При цьому простежується тенденція на становлення відповідальної та творчої особистості, яка не лише володіє професійними знаннями і вміннями, але й відкрита до нового досвіду, здатна до самостійного осягнення нового, до саморозвитку. Утім, можна констатувати суперечність між сучасними вимогами до особистості студента як активного суб'єкта життєдіяльності та особистісного становлення і недостатньому вивченні психологічних чинників його розвитку під час навчання у закладах вищої освіти. Особливого значення ця проблема набуває у процесі професійної підготовки майбутніх психологів, оскільки психологічна практика передбачає не лише високий рівень професійної компетентності, а й особистісну зрілість, сформованість гуманістичних цінностей, відповідальність, здатність до рефлексії, саморозвитку та усвідомленого життєтворення.

У контексті сучасних тенденцій розвитку психологічної науки духовна самореалізація розглядається як важлива складова особистісного становлення людини, що забезпечує інтеграцію її цінностей, смислів, життєвих цілей та

професійного покликання. Саме тому звернення авторки до проблеми психологічних чинників духовної самореалізації майбутніх психологів є своєчасним, актуальним і соціально значущим.

Дисертаційне дослідження виконано в руслі сучасних підходів до вивчення особистості як активного суб'єкта власного розвитку та самореалізації. Робота відповідає актуальним завданням педагогічної та вікової психології, психології особистості та психології професійного становлення майбутніх фахівців.

Дисертація характеризується високим рівнем наукової обґрунтованості. Авторкою здійснено ґрунтовний аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових підходів до вивчення феноменів духовності, самореалізації, духовного розвитку особистості та професійного становлення майбутнього психолога.

Логіка дослідження є чіткою та послідовною. Мета, завдання, об'єкт, предмет і гіпотези дослідження взаємоузгоджені та підпорядковані розв'язанню поставленої наукової проблеми. Теоретичний аналіз концептуально узгоджено з емпіричним дослідженням, а отримані результати характеризуються достатнім рівнем достовірності та статистичної обґрунтованості.

Заслуговує на схвалення ретельно підібраний психодіагностичний інструментарій, який дозволив комплексно дослідити духовну самореалізацію майбутніх психологів через систему ціннісно-смислових характеристик, особистісних ресурсів та сильних рис характеру. Достатнім є і обсяг вибірки, що забезпечує репрезентативність отриманих результатів.

Наукова новизна роботи полягає насамперед у розробленні концептуальної моделі психологічних чинників духовної самореалізації майбутніх психологів та обґрунтуванні її структури. Важливим науковим здобутком дисертантки є авторське визначення духовної самореалізації майбутніх психологів як інтегрального особистісного утворення, що відображає процес реалізації духовного потенціалу особистості у професійному та життєвому самоздійсненні.

Особливу увагу привертає інтеграція положень позитивної психології у дослідження духовної самореалізації майбутніх психологів. Авторкою духовну самореалізацію визначено як процес і результат реалізації особистістю трансцендентності, що розглядається як сильна сторона характеру та виявляється через почуття прекрасного, вдячність, оптимізм, сенс життя, прощення, гумор і захопленість у життєдіяльності.

Науково вагомим результатом є здійснена українськомовна адаптація сучасних психодіагностичних методик – опитувальника «Цінності в дії: інвентаризація сильних сторін (К. Петерсон, М. Селігман) та «Шкали диспозиційної надії» (Ч. Снайдер), що розширює методичний інструментарій вітчизняної психологічної науки.

Отримані результати поглиблюють наукові уявлення про психологічні механізми духовної самореалізації особистості у студентському віці та розширюють розуміння взаємозв'язку духовного розвитку з процесами особистісного і професійного становлення.

У другому розділі дисертації особливої уваги заслуговують результати емпіричного дослідження, які дозволили виявити психологічні чинники духовної самореалізації майбутніх психологів та розкрити її ресурсний потенціал у процесі особистісного становлення. Авторкою встановлено, що духовна самореалізація пов'язана з надією, здатністю до цілепокладання та пошуку шляхів досягнення життєвих цілей, що свідчить про її значення як внутрішнього ресурсу саморозвитку особистості.

Науково цінними є результати, які демонструють зв'язок духовної самореалізації з такими сильними рисами характеру, як мудрість, любов до знань, допитливість, винахідливість, гуманізм, любов, справедливість, лідерство, мужність, наполегливість, самоконтроль і розсудливість. Отримані дані переконливо засвідчують, що духовна самореалізація є важливим чинником актуалізації особистісного потенціалу та розвитку зрілої, цілісної особистості.

Важливими також є встановлені взаємозв'язки духовної самореалізації з переживанням осмисленості життя, психологічним благополуччям, автономією та самоприйняттям. Такі результати узгоджуються з сучасними уявленнями про особистісне зростання як процес набуття внутрішньої свободи, автентичності та здатності до відповідального життєвого самоздійснення. У цьому контексті духовна самореалізація постає не лише як складова внутрішнього світу особистості, а й як важливий механізм її життєтворення та професійного становлення. Отримані результати дозволяють розглядати духовну самореалізацію як важливий ресурс формування суб'єктності особистості, її здатності до усвідомленого життєвого вибору, відповідального ставлення до власного професійного розвитку та реалізації свого потенціалу.

На особливу увагу заслуговує третій розділ дисертації, у якому авторкою розроблено та апробовано освітню програму психолого-педагогічного супроводу розвитку духовної самореалізації майбутніх психологів. Перевагою програми є її ґрунтування на засадах гуманістичної та позитивної психології, особистісно орієнтований характер, спрямованість на розвиток внутрішніх ресурсів особистості, життєвої осмисленості, надії, позитивного мислення, рефлексії та самопізнання. Важливо, що зміст програми інтегрує сучасні психолого-педагогічні технології, методи позитивної психології та психотерапії, майндфулнес-практики, елементи психологічного консультування та дистанційні форми навчання, що забезпечує її відповідність актуальним умовам професійної підготовки студентської молоді.

Суттєвим здобутком дослідження є емпіричне підтвердження ефективності запропонованої програми. Отримані результати засвідчили статистично значущі позитивні зміни за показниками надії, любові до знань, винахідливості та справедливості, які авторкою обґрунтовано як важливі ціннісні чинники духовної самореалізації майбутніх психологів. Це свідчить про практичну результативність розробленої програми та перспективність її

впровадження в систему професійної підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

Висновки і результати дослідження є достовірними, оскільки забезпечені кількісним та якісним аналізом, статистичною обробкою емпіричних даних.

Загалом варто відзначити послідовність, аргументованість, структурованість тексту дисертаційного дослідження, відповідність наукового апарату вимогам щодо подібних досліджень. Наукові дані й узагальнення, які отримав здобувач, представлено у таблицях та діаграмах, що значно покращує сприймання матеріалу.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлені у 21 науковій праці автора, серед яких статті у фахових виданнях України, публікації у міжнародних наукових виданнях та матеріали наукових конференцій. Також результати дисертаційного дослідження були представлені на численних міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, присвячених проблемам психології особистості, духовності, соціалізації та професійного становлення молоді.

Високо оцінюючи науковий рівень дисертації, вважаємо за доцільне висловити окремі побажання.

По-перше, перспективним напрямом подальших наукових пошуків могло б стати лонгитюдне дослідження динаміки духовної самореалізації психологів на різних етапах їхньої професійної підготовки.

По-друге, певний науковий інтерес становило б поглиблення аналізу ролі духовної самореалізації у формуванні професійної ідентичності майбутнього психолога.

По-третє, заслуговує на подальше вивчення питання впливу освітнього середовища закладу вищої освіти та особливостей професійної соціалізації на розвиток духовної самореалізації майбутніх психологів.

По-четверте, перспективним видається розширення емпіричної бази дослідження шляхом залучення студентів інших спеціальностей

гуманітарного та соціономічного профілю, що дозволило б здійснити порівняльний аналіз особливостей духовної самореалізації майбутніх фахівців різних професійних напрямів.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи.

Представлене дослідження є завершеним, самостійним і кваліфіковано виконаним, у якому розв'язано актуальне наукове завдання щодо визначення психологічних чинників духовної самореалізації майбутніх психологів. Робота характеризується науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю, належним рівнем методологічної обґрунтованості, репрезентативністю емпіричних даних і переконливістю отриманих результатів.

Дисертаційна робота Галини Романівни Лаптевої «Психологічні чинники духовної самореалізації майбутніх психологів» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» від 27.07.2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 року та № 1159 від 30.12.2015 року), а її автор Лаптева Галина Романівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри
психології розвитку та
консультування

Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Галина РАДЧУК